

EIVISSA I TURISME, UN BINOMI D'ÈXIT QUE PODRIA MORIR D'ÈXIT?

Maurici Cuesta i Labèrnia,
Historiador i professor d'Educació Secundària

La dupla que formen l'illa d'Eivissa i el turisme fa dècades que es va formar. La importància de les activitats del turisme per a la Pitiüsa major és evident i afecta múltiples camps. Darrerament moltes veus alerten sobre els efectes perversos d'alguns aspectes del turisme sobre el benestar dels ciutadans eivissencs i la qualitat ambiental. Aquestes expressions han anat cresquent des de fa una vintena d'anys fins -quan aparegueren en un pla acadèmic i de protestes puntuals- arribar a fer-se molt presents en els darrers tres anys, especialment a partir de l'exitosa temporada d'estiu de 2016. Èxit quantitatiu, s'ha de dir. D'aquestes qüestions tracta aquest article.

En primer lloc pens que és interessant fer un repàs a la relació entre Eivissa i el turisme i els efectes d'aquest sobre la primera. La relació ve des de principis del segle XX, en arribar a l'illa els primers viatgers, les quals impressions narrades i expressades ajudaren a donar a conèixer una illa poc coneguda a Europa i lluny de les rutes del turisme d'aleshores. Part de la societat illenca començà a orientar activitats econòmiques cap a un turisme que anava passant d'aquells primers viatgers a un turisme minoritari però en ascens constant fins al 1936. La represa del turisme als anys 1950 fou l'avantsala de l'arribada del turisme de masses, als anys 1960. Aquest, basat en el sol i platja de l'estiu, el paisatge mediterrani illenc intacte i

els encants d'una societat poc modernitzada i sofisticada.

Amb el revulsiu que significaren l'obertura de l'aeroport des Codolar, el 1958, i la recepció de vols directes internacionals, el 1966, el turisme de masses començà a establir una relació ben estreta amb l'illa d'Eivissa. Orígens com França, el Regne Unit, Alemanya, els Països Baixos, Bèlgica, Itàlia, Suïssa, entre d'altres, es posaren a emetre turistes en cerca de noves experiències a Eivissa i, molts, també a Formentera.

Els canvis ocasionats per aquesta estreta relació foren múltiples i canviaren com cap altre fenomen històric la fesomia de l'illa. En l'àmbit territorial, es desenvoluparien zones

turístiques d'allotjament i oferta complementària, unes annexes als nuclis urbans existents, d'altres en zones costaneres verges que anaren urbanitzant-se. El paisatge d'aquests indrets es modificaria paulatinament. S'obririen -o eixamplarien- vies rodades d'accés. Les platges en entorns urbans començarien a adoptar un estat urbà o semiurbà. Xarxes d'abastiment d'aigua, enllumenat, clavegueram, sanejament d'aigua, telefonia, etc, s'anaren establint, tot i que amb un retard notori respecte de l'edificació i de la urbanització de les zones turístiques incipients. També

aparegué una infraestructura estratègica, el ja mencionat aeròdrom.

Socialment es donaria un aprofundiment en el procés de modernització de la societat autòctona, amb els consegüents intercanvis i influències entre població local i visitant (tot i que en moltes situacions, la relació sols era de mera acceptació mútua). Amb el turisme de masses estiuec arribaren modes i comportaments socials en plena dictadura franquista que haguessin tengut molt més difícil el seu establiment en un altre lloc sense l'obertura que du aparellada una

destinació turística internacional. Es donarien relacions de naturalesa diversa entre residents i turistes. Algunes d'aquestes significaren noves famílies.

També es registrarien canvis de diversa mena a nivell poblacional, com pel que fa a xifres absolutes, amb un creixement poblacional sostingut elevadíssim: un 41% entre 1970 i 1981, 20,6% 1991-1981, 21,8% 2001-1991 i 51,6% 2011-2001 (sense que la tendència s'hagi alentit) gràcies, sobretot, a l'arribada de població immigrant en cerca de llocs de feina terciaris, tant d'altres zones de l'Estat espanyol com, en menor nombre, d'alguns països europeus i d'altres continents. La composició de la població també variaria en enjovenir-se, factor que s'afegiria a l'augment de la natalitat propiciat per un *baby boom* coincident en el temps amb els inicis del turisme de masses. El poblament del territori eivissenc iniciaria una lenta però constant transformació en anar creixent els habitants dels entorns urbans, i de població concentrada, respecte dels entorns rurals, de població dispersa, i que havien estat majoria tradicionalment. Òbviament, la composició de la població eivissenca per orígens, per nacionalitats i llengües i cultures familiars es modificaria substancialment i duria aparellada una multiètnicitat que el 2019 és de les més variades de l'entorn mediterrani occidental.

L'economia eivissenca, més diversificada als anys 1950 del que es venia pensant, passaria per uns canvis substancials, el principal dels quals seria el pas d'una predominància del sector primari al terciari, amb unes activitats econòmiques destacades com l'allotjament turístic, la restauració, el comerç, l'oferta complementària al turisme i la construcció, activitats que varen atreure inversions i mà d'obra, tant local com forana. L'estacionalitat d'aquestes activitats seria acusada, la qual cosa duria aparellada la fluctuació de mà d'obra contractada i d'activitat econòmica, una de les característiques més presents de l'economia eivissenca fins a l'actualitat. Les entrades de materials d'obra, de construcció i de béns per a la distribució per a les activitats terciàries pujarien notablement al port d'Eivissa, així com l'arribada i sortida de passatgers d'aquest i de l'aeroport. Les empreses que operarien en el mercat terciari eivissenc serien majoritàriament de participació de població eivissenca. La renda per càpita variaria notablement i es produiria una distribució d'aquesta entre bona part de la població, aspecte confirmat per la necessitat d'arribada de nous contingents demogràfics per a la població activa.

Culturalment, l'establiment del turisme de masses coincidiria amb un arrelament de molts artistes provinents de l'Estat espanyol i, especialment, de països nord i centreeuropeus, la qual cosa significaria una innovació i varietat considerable de registres artístics (en la pintura, l'escultura, l'artesanía, la música, la literatura, etc.). L'arribada d'artistes i de professionals liberals forans tendria una notable incidència en els àmbits social i cultural illenc, apuntant la modernització abans citada.

El motor de totes aquestes modificacions era el comportament del turisme estacional i d'estiu, amb períodes extensos d'expansió (booms turístics) i més limitats de depressió (aproximadament 1973-1980, 1988-1993 i 2001-2005).

Quant a l'oferta d'allotjament, a banda dels efectes territorials descrits anteriorment, es registraria un

considerable augment des del 1960 (3.580 places) a un moment d'estancament de les xifres oficials entorn de les 86.000-88.000, cap a 1995. En cada boom turístic, el tipus d'allotjament que major creixement experimentava era, successivament, l'hotel, l'apartament turístic i, finalment als anys 2000, l'establert en edificacions d'ús residencial, tant legalitzades com no. Aquest darrer paradigma explicaria en bona part la bombolla immobiliària que es va viure a Eivissa -i a moltes parts de l'Estat espanyol- als anys 2000 i les pressions a les institucions locals per a un major grau de construcció d'obra nova en sòls urbans i rústics, o perquè no es posassin en marxa revisions a la baixa de l'ordenació del territori ni normes cautelars. De fet, bona part de l'obra nova edificada en els darrers 20 anys a Eivissa ha anat destinada a l'ús de lloguer turístic, de forma absoluta o compartida amb lloguer residencial fora de la temporada d'estiu.

De fet, aquesta anàlisi enllaça ja amb els senyals d'alarma que van implícits en el títol de l'article.

Un dels principals problemes socials que està vivint Eivissa és l'ascendent sensació de saturació que està percebent una part important de la seua població. Algunes veus crítiques han titllat aquesta sensació de turismofòbia i han alarmat de la

negativa incidència que tenen aquestes veus sobre els mercats emissors i la demanda turística. Tanmateix, el nivell i la intensitat de les queixes públiques són lluny encara de les percebudes en algunes ciutats europees destacades. Els que manifesten l'existència de la saturació turística apunten a la sensació d'ofegament que es veu en entorns com algunes platges, zones d'oci nocturn, àrees urbanes, contaminació acústica diürna i nocturna d'alguns locals musicals, manca de lloc d'aparcament, actuacions escandaloses en públic per part d'alguns visitants, proliferació d'activitats il·legals o al·legals (taxis *pirata*, venda ambulants, estafes en el lloguer), augment de preus de molts serveis de restauració, etc. L'expressió d'aquesta sensació s'ha fet tant de manera particular com col·lectiva i ha traspasat l'habitual tolerància de la població local.

La sensació de saturació turística ve acompanyada per dues qüestions més. D'una banda, la pernoctació mitjana dels turistes s'ha anat reduint en els mesos centrals de la temporada però no el nombre de turistes arribats. És una tendència que va a l'alça, almenys en entorns occidentals. D'altra banda hi ha la qüestió dels efectes perversos del lloguer turístic.

L'increment en l'arribada dels turistes a Eivissa des que el nombre de llits

oficials s'ha estancat (finals dels anys 1990, moment des del qual a penes ha crescut l'oferta en allotjaments rurals i de 4 i 5 estrelles), ha anat a parar a l'anomenat allotjament turístic. Tot i que sempre havia existit allotjament turístic fora de l'oferta donada d'alta oficialment, la tònica habitual de la destinació insular era la de tenir més places d'aquesta que no de la primera. Amb l'expansió de l'oferta d'allotjament turístic, la immensa majoria del qual no està donat d'alta a la Conselleria de Turisme del Consell d'Eivissa, el nombre de pernотacions i de turistes en llits de l'oferta no reglada ja supera el que es registra en l'oferta reglada, almenys en els moments més àlgids de la temporada turística. Observem el cas del 2016, quan la capacitat total d'allotjament (turístic i residencial) era de 282.917 places. Amb una població resident de 140.065 persones, quedaven 140.352 places de potencial ús turístic. L'Indicador Diari de Pressió Humana (IDPH) màxim d'aquell any (a mitjan agost) fou de 374.151 persones. Encara que no tota aquesta població flotant de 90.391 persones eren turistes (hi ha inclosos treballadors de temporada no empadronats), molts ho eren.

Il·lustren aquesta pressió creixent dues dades més. Amb uns 14.000 habitants, Eivissa viu la segona xifra més alta del món en la relació entre turistes i població resident, amb 26 turistes per habitant. I, en els darrers 15 anys, el nombre de turistes arribats a l'illa s'ha doblat.

En una illa on els efectes positius de les activitats del turisme sempre s'havien apreciat, les conseqüències negatives del fenomen del lloguer turístic sobre el mercat de lloguer residencial han tengut una repercussió negativa sobre l'apreciació del turisme i, el que és pitjor, han provocat un important neguit social. Les places de lloguer residencial disponibles es van reduint i encarint en una illa on segueix havent-hi un increment demogràfic. Encara que les associacions de propietaris d'habitatges de lloguer turístic neguin aquest efecte pervers, és innegable una relació de causa-efecte entre aquest fenomen i la carestia i encariment del lloguer.

Altres visions negatives que està vivint el món del turisme entre la societat eivissenca són canvis molt recents. Fenòmens com la gentrificació que es viu al nucli històric de la ciutat d'Eivissa; com les molèsties sonores ocasionades per la música enllanada provinent d'alguns locals de platja; com les remors que provoquen alguns locals nocturns que actuen com a discoteca a l'aire lliure o superant amb escreix la seua capacitat; com les molèsties causades per festes a l'aire lliure en algunes embarcacions properes a la costa o en algunes cases de camp; com el creixement de l'oferta il·legal de transport coneguda com a "taxis pirata"; o, sobretot, com la proliferació de l'anomenada "oferta de luxe". Empreses locals i, sobretot

foranes han anat instal·lant locals de restauració i d'allotjament que cerquen un segment d'alt poder adquisitiu, que no sempre va associat al bon gust. Allò més criticat d'aquesta moda és l'increment de preus que significa en una illa que ja fa anys que viu amb uns preus més cars que molts altres indrets comparables.

En conclusió, una relació exitosa que ve de lluny entre l'illa d'Eivissa i el turisme i que mostra signes preocupants a nivell de sostenibilitat, territori, indicadors ambientals, transferència de rendes a la població local i la percepció que té aquesta sobre el món del turisme, una percepció cada dia més qüestionada, i que té la base en una creixent saturació turística que pot acabar matant o malmetent la gallina dels ous d'or.

FONTS CONSULTADES:

DEL VALLE VILLALONGA, Laura; MURRAY MAS, Ivan; PONS, Guillem X. (2018). "Capacitat de càrrega de les Pitiüses: indicadors socioecològics". *Eivissa*, 63, 32-47.

DA (1995-2016). Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera. Eivissa: Consell d'Eivissa

SUÑER, Neus (2018). "Eivissa: 26 turistes per habitant". Públlic, 6/2/2018 (<https://www.publico.es/public/sobreexplotacio-turistica-eivissa-26-turistes-per-habitant.html>) ■